

מדוע נכפל הציווי לתת את העדות אל הארון?

הקדמה

בפרשת תרומה מצווה ד' את משה על בניית המשכן וכליו. הכלי הראשון שאותו מצווה ד' לעשות הוא ארון הברית, וכבר למדנו במאמרים הקודמים שארון הברית הוא הכלי החשוב ביותר, ולכן הוא מוקדם לכולם.

בפרשת הארון מופיע ציווי כפול על נתינת העדות אל הארון:

"ונתת אל הארץ את העדת אשר אתן אליך" (כה, טז).

"ונתת את הכפרת על הארץ מלמעלה, ואל הארץ תתן את העדת אשר אתן אליך" (שם, כא).

נשאלת השאלה: מדוע נכפל הציווי לתת את העדות אל הארון?

שאלה זו נשאלה בפירוש כבר על ידי רש"י, ועסקו בה ראשונים ואחרונים, ואמרו עליה תשובות רבות. התשובות השונות שנאמרו על שאלה זו מלמדות אותנו לימודים נוספים על משמעותו של הארון ועל משמעותה של העדות.

פתיחה: מהי העדות?

ראשית יש לברר מהי העדות?

בפרשתנו (כה, טז) כתב רש"י: "העדת - התורה, שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי אתכם מצוות הכתובות בה".

לעומת זאת בפרשת פקודי - על הפסוק המתאר את הביצוע של הציווי הנאמר בפרשתנו: "ויקח ויתן את העדת אל הארון, וישם את הבדים על הארון, ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה" (מ, כ) - כתב רש"י: "את העדות - הלוחות".

נשאלת אם כן השאלה: מהי העדות לפי רש"י: התורה או הלוחות?

1. שאלות הרא"ם

שאלה זו שאל הרא"ם (שמות כה, טז) והרחיב בה:

"העדת - התורה, שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי אתכם מצוות הכתובות

בה'. כן מצאתי בכל הספרים שלפנינו, ולא שמעתי פירוש.

כי הנה הכתוב פה הוא הכתוב בסיפור הקמת המשכן: 'ויקח ויתן את העדת אל הארון' (מ, כ), ושם פירש [רש"י]: 'את העדות - הלוחות! לא יהתורה' כמו שכתב פה!

ועוד איך יתכן שיהיה זה על התורה? והלא ספר תורה לא נכתב עד סוף [שנת] הארבעים, כי כתוב: 'ויכתב משה את השירה הזאת ביום ההוא' (דברים לא, כב),

שהוא ביום מותו, וכתוב בתורה: 'ויהי ככלות משה לכתב את דברי התורה הזאת על ספר עד תָּמַם, ויצו משה את הלויים וכו' לְקַח את ספר התורה הזו ושמתם אתו מצד ארון ברית ד' (שם, כד-כו)!

ועוד: איך פסק כאן כמאן דאמר שמצד הלוחות היה מונח, בתוך הארון ממש, עד שבעבור זה הוצרך לפרש: 'אל הארון - כמו בארון', והלא בפרשת וילך (שם, כו) כתב: 'נחלקו בו חכמי ישראל בבבא בתרא (יד ע"א): יש אומרים: דף היה בולט מן הארון מבחוץ, ושם היה מונח. ויש אומרים: מצד הלוחות היה מונח, בתוך הארון', ונראה שהוא מסופק".

2. הסבר ה"משכיל לדוד"

כתב על כך ה"משכיל לדוד": "אין כוונת הרב [רש"י] על ספר התורה, דהא אפילו למאן דאמר שגם הוא היה בארון, מכל מקום לא נכתב עד סוף ארבעים שנה! אלא ללוחות קרי להו 'תורה', וכדכתב רש"י גופיה בפרשת פקודי על הפסוק 'ויתן את העדות' (מ, כ) - 'הלוחות'.

ותדע, דהכא נמי מסיים בה: 'שהיא לעדות שציויתי אתכם מצוות הכתובות בה'. ואי קאי על כל מצוותיה של תורה - הרי באותו הזמן עדיין רובן לא נצטוו! והוה ליה למימר: 'שאצוה', ולא 'שציויתי'! אלא ודאי אעשרת הדברות קאי, שהם לעדות על כל התורה, שהרי שמעום בסיני מפי הגבורה ממש¹.

עוד יש להוסיף שלוחות הברית נקראים "תורה", כיון שבעשרת הדברות נרמזו כל תרי"ג המצוות, כמו שכתב רש"י על הפסוק "ויאמר ד' אל משה: עלה אלי ההרה והיה שם, ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להלחם" (שמות כד, יב): "כל שש מאות ושלוש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שיסד לכל דבור ודבור מצות התלויות בו"².

אם כן לפי דברי ה"משכיל לדוד" כוונת רש"י היא ללוחות הברית.

גם הראב"ע (כה, טז) כתב: "ונתת - הלוחות - הם העדות, כאילו הם כמו שטר כתובה, והם לוחות הברית. והעד הנאמן: 'ויקח ויתן את העדות אל הארון' (שמות מ, כ). ועוד, כי לא כתב משה [עדיין] ספר תורה (דברים לא, ט-כד). וספר התורה שמוהו הכהנים מצד ארון ברית ד', מחוץ (דברים לא, כו). ועוד כתוב: 'אין בארון רק שני לוחות אבנים' (מ"א ח, ט)! ומחלוקת היא (בבא בתרא יד ע"א)".

¹ וכן הסכים ה"באר בשדה", ושלא כ"נחלת יעקב".

² ועיין במאמר "מדוע נאמרו דווקא עשרת הדברות במעמד הר סיני?" בפרשת יתרו.

וכן כתב הרשב"ם: **"את העדות - הם הלוחות, שהם עדות וברית בין הקב"ה לישראל, ולכן נקראו: 'לוחות הברית' (דברים ט, ט).**"
 לפי זה נשאלת השאלה: מדוע נכפל הציווי לתת את הלוחות אל הארון גם בפסוק ט"ז וגם בפסוק כ"א?

א. הסבר רש"י: להדגיש שנתינת הלוחות בארון קודמת לנתינת הכפרות

כתב רש"י (פסוק כא): **"ואל הארון תתן את העדות - לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר אמור: 'ונתת אל הארון את העדות' (לעיל פסוק טז)!**
 ויש לומר שבא ללמד **שבעודו ארון בלא כפרות, יתן תחילה העדות לתוכו, ואחר כך יתן הכפרות עליו.** וכן מצינו כשהקים המשכן נאמר: **"ויתן את העדות אל הארון' (להלן מ, כ), ואחר כך: 'ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה' (שם)."'**
 כלומר, לפי רש"י אין כאן ציווי כפול, שכן פסוק כ"א לא בא לצוות בשנית על נתינת הלוחות בארון, אלא ללמדנו שיש לתת קודם את הלוחות, ורק אחר כך את הכפרות.

דברי רש"י אלו קשים מאד, משלוש סיבות:

א. מפשט הפסוק שעליו דבר רש"י נראה לכאורה הפוך, שכן התורה הקדימה את הציווי על נתינת הכפרות לציווי על נתינת הלוחות: **"ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה, ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך!"'**
 אכן הרמב"ן (שם) הביא את דברי רש"י ושאל עליו: **"משמעו יותר שאחר שיתן הכפרת על הארון, כאשר אמר, יתן בארון את העדות!"'**
 גם החזקוני (שם) כתב שלא כרש"י: **"ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה - ואחר כך: 'ואל הארון תתן את העדות'.** כיצד? מבאלול שלמפרע [כלומר הקודם] היו הלוחות מונחות בארון שעשה משה, כדכתיב בפרשת עקב: **'וְאֶעֱשׂ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים, וְאֶפְסָל שְׁנֵי לְחֹת אֲבָנִים' (דברים י, ג), ובכ"ה בכסלו הסמוך לאחריו, כשנגמר המשכן, אז נתנו תחילה הכפרת על הארון [שעשה בצלאל!], ועל זה נאמר: 'ונתת את הכפרת על הארון', ועדיין היו הלוחות בארון שעשה משה, עד אחד בניסן, כשנמשח המשכן וכל כליו, והעלה הכפרת, ונתנו הלוחות בארון זה שעשה בצלאל, והוא שנאמר: 'ואל הארון תתן את העדות'"'**³.

³ כעין זה בקיצור כתב גם "אור החיים" הקדוש (שם): **"עוד ירצה כי לא יניח העדות בארון עד שיהיה הארון שלם בכפרות... ולא קודם, וזה אומרו: 'ונתת את הכפרת' וגו', אז: 'אל הארון תתן את העדות'"'**.

ב. לכאורה הדבר פשוט מסברה שכאשר הארון אינו מכוסה נותנים בתוכו את הלוחות, ואין סברה לומר שקודם יתנו את הכפורת על הארון, אחר כך יסירוהו כדי לתת את הלוחות בתוכו, ושוב יתנו את הכפורת על הארון. בשביל להשמיע זאת אין צורך בפסוק! אם יש צורך בפסוק הרי שזה כדי להשמיע את החידוש שקודם יתנו את הכפורת, אחר כך יסירוהו ויתנו את הלוחות, ושוב יתנו את הכפורת, כמו שכתב החזקוני.

אכן הטור בפירושו הארוך (שם) הביא את דברי רש"י ושאל עליו: **"ואיני מביין דבריו, דמילתא דפשיטא הוא שצריך ליתן העדות תחילה, קודם שיתן עליו הכפרת!"**

ג. גם אם משום מה יש צורך בפסוק כדי להשמיענו דבר זה, מכל מקום כבר שמענו זאת מהפסוק הראשון, שנאמר בו קודם: "ונתת אל הארון את העדת אשר אתן אליך" (טז), ורק אחר כך: "ועשית כפרת זהב טהור" (יז)!
אכן בספר "פענח רזא" (שם) הביא את דברי רש"י ושאל עליו: **"וקשה: דגם זה נילף מקרא קמא [-נלמד מהפסוק הראשון], שהרי כתיב: 'ונתת אל הארון', ואחר כך: 'ועשית כפרת'"**⁴!

1. תשובת הרא"ם על שאלת הרמב"ן

על שאלת הרמב"ן על רש"י - שמפשוט הפסוקים משמע שיש לתת קודם את הכפרת ורק אחר כך את הלוחות - ענה הרא"ם: "כי פירוש 'ואל הארון תתן את העדות' - **וקודם זה תתן את העדות**"⁵, וכן כתב החכם רבי אברהם בן עזרא, אדון כל הפשטנים: 'ואל הארון - כמשפט הלשון, **וכבר היה נותן העדות בארון, ואחר תשים הכפרת**'⁶."

כעין דברי הראב"ע כתב גם החזקוני שם, בתוספת הסבר: "לפי פשוטו 'ואל הארון' כבר יהיה נתון את העדת, ואחר כך: 'ונתת את הכפרת', ואידי דנקט ליה ואזיל בעשיית הכפרת, כתב ליה תחילה: 'ונתת את הכפרת', כדי לגמור כל העשיות המוטלות עליה."

כלומר: דרך התורה שכאשר היא עוסקת בנושא אחד היא מסיימת את העיסוק בו, ואחר כך היא עוברת לנושא אחר, וכיון שהתורה עסקה בציווי עשיית

⁴ כעין שאל גם ר"י מוינא בפירושו שם.

⁵ הוסיף כאן הרא"ם: "דאם לא כן, 'ונתת אל הארון את העדות' מיבעי ליה."

⁶ הוסיף כאן הרא"ם: "הנה שמשפט הלשון מורה כך, ולכן מה שטען הרמב"ן על זה ואמר: 'ואם היה זה צוואה, משמעו יותר שאחר שיתן הכפרת על הארון, כאשר אמר, יתן בארון את העדות! כי ארון יקרא גם בהיות הכפרת עליו. משפט הלשון עומד כנגדו'."

הכפורת, היא כתבה תחילה: "ונתת את הכפרת", כדי לגמור את נושא הכפורת, ורק אחר כך היא עברה לציווי נתינת העדות, אף על פי שנתנת העדות קודמת לנתינת הכפורת.

יש לציין שרש"י עצמו כתב יסוד זה. בפרשת המן נאמר: "ויאמר משה אל אהרן: קח צנצנת אחת, ותן שמה מלא העמר מן, והנח אתו לפני ד' למשמרת לדרתיכם" (שמות טז, לג). וכתב רש"י שם: "והנח אתו לפני ד' - לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן"⁷.

2. תשובת הטור על שאלתו

על שאלת הטור "ואיני מבין דבריו, דמילתא דפשיטא הוא שצריך ליתן העדות תחילה, קודם שיתן עליו הכפרת", תירץ הטור: "ואפשר שרוצה לומר **שלא יתן עליו הכפרת כלל, אפילו לנסותו**, עד שיתן לתוכו העדות".

כעין זה כתב גם הרא"ש (אביו של הטור) שם, בלי להתיחס לרש"י: "ואל הארון תתן את העדות - פירוש קודם נתינת הכפרת תתן התורה בתוכו (כראב"ע והחזקוני).

ואם תאמר: מאי צריכא למימר? דבר פשוט הוא! שבסתום איך יתן העדות שם? ויש לומר שרצונו לומר אפילו לנסותו אם הוא מיושב כראוי לא תכסהו קודם נתינת העדות"⁸.

על פי זה יש ליישב גם את קושית ה"פענח רזא" שמהפסוק הראשון כבר למדנו שצריך לתת קודם את הלוחות ורק אחר כך את הכפרת, שאם מהפסוק הראשון היינו יודעים שצריך לתת קודם את הלוחות ורק אחר כך את הכפרת, אבל לא היינו יודעים שאסור לשים את הכפורת על הארון אפילו באופן זמני, לפני שיתנו את העדות לתוך הארון. והפסוק השני חידש איסור זה! אבל יש להבין: מדוע אסור לתת את הכפורת על הארון אפילו באופן זמני כדי לנסות אם היא מכסה אותו כראוי לפני שנותנים את העדות?

3. מדוע חשוב לתת את הלוחות לפני הכפרת?

נראה לענות על כך על פי מה שכתבו "דעת זקנים מבעלי התוספות" (כה, טז): "ונתת אל הארון - אין זה עיקר הציווי, דהא כתיב למטה (פסוק כא): 'ואל הארון

⁷ עיין גם ברמב"ן בראשית יא, לב ובמקומות נוספים שכתב יסוד זה.

⁸ הגירסה היא על פי ה"תורה שלמה" שם אות קמה, ובנדפס יש מספר שינויים.

תתן את העדות', אלא ליתן טעם מפני מה 'לא יסורו ממנו'? כדי שלא ימשמשו בו, כי צריך ליתן בו את העדות, ויהיה קדוש".

בעלי התוספות ענו תשובה אחרת על שאלת רש"י מדוע נכפל הציווי לתת את הלוחות בארון, ולפי הסברם הפסוק הראשון בא לנמק את השוני בין בדי הארון לבדי שאר הכלים, שבדי שאר הכלים מוכנסים אל הכלים בכל מסע ומוצאים מהם בשעת הקמת המשכן, ואילו על בדי הארון נאמר: "בטבעת הארץ יהיו הבדים לא יסרו ממנו", וזאת בגלל קדושת הארון שבו נמצאים הלוחות?⁹

על פי דברי בעלי התוספות ניתן לענות על השאלה שנשאלה על דברי רש"י, הטור והרא"ש: מדוע אין לשים את הכפורת על הארון לפני ששמים בו את הלוחות: "כדי שלא ימשמשו בו, כי צריך ליתן בו את העדות, ויהיה קדוש! כלומר: כשם שאסרה התורה להסיר את הבדים מהארון, כדי שלא ימשמשו בו, כך גם אסרה לשים את הכפורת עליו לפני נתינת הלוחות, כדי שלא יצטרכו שוב להסירה כדי להניח את הלוחות בארון ואז לשוב ולהניח את הכפורת על הארון.

ב. הסבר הרמב"ן: הפסוק השני בא ללמד את מטרת הארון

הסבר בכיוון דומה להסבר בעלי התוספות בכפילות הפסוקים כתב הרמב"ן (כה, כא), ואמנם כבר הובאה לעיל שאלתו על דברי רש"י, אך כדי להבין היטב את דבריו נביאם בשלמות: "ואל הארון תתן את העדות - לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר אמור (לעיל פסוק טז): 'ונתת אל הארון את העדות'. ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון בלא כפרת, יתן תחילה העדות לתוכו, ואחר כך יתן הכפרת עליו. וכן מצינו כשהקים המשכן נאמר: 'ויתן את העדות אל הארון' (להלן מ, כ), ואחר כך: 'ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה'. לשון רש"י.

ואם היה זה צוואה, משמעו יותר שאחר שיתן הכפרת על הארון, כאשר אמר, יתן בארון את העדות! כי ארון יקרא גם בהיות הכפרת עליו.

ועוד כי יש לשאול גם כן: למה החזיר (בפסוק הבא) 'אשר על ארון העדות'? כי בידוע שהכרובים הם על ארון העדות, ומה צורך לפרש עוד, כיון שאמר 'מעל הכפרת מבין שני הכרובים'!

אבל פירושו, כי בעבור שיצווה בכרובים להיותם פורשי כנפים למעלה (בפסוק הקודם), ולא אמר למה יעשם כלל, ומה שימשו במשכן, ולמה יהיו בענין הזה, לכך אמר עתה: 'ונתת הכפרת' עם כרוביו, שהכל דבר אחד, 'על הארון מלמעלה', כי

⁹ כן כתבו גם רבי יוסף בכור שור והחזקוני כאן, ועיין במאמר הקודם "בטבעת הארץ יהיו הבדים לא יסרו ממנו".

'אל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך', **כדי שיהיה לי כסא כבוד**, כי אני אועד לך שם, ואשכין שכינתי עליהם, 'ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים', בעבור שהוא על ארון העדות'.

...ולכך נקרא 'יושב הכרובים' (ש"א ד, ד), כי היו פורשי כנפים, להורות שהם המרכבה, נושאי הכבוד, וכמו שנאמר: 'ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפורשים וסוככים על ארון ברית ד' (דהי"א כח, יח), כאשר הזכרתי (בהקדמה לפרשת תרומה).

...תוכל לדעת כי ראוי להם שיהיו פורשי כנפים למעלה, כי הם **כסא עליון, וסוככים על העדות, שהיא 'מכתב אלקים'** (להלן לב, טז)¹⁰.

אם כן לפי הרמב"ן הפסוק השני כלל **לא בא לצוות על נתינת הלוחות בארון, אלא לבאר את מטרת הארון והכרובים**: בארון יהיו הלוחות ועליהם יהיו הכרובים, וד' ישרה שכינתו על הארון והכרובים וידבר עם משה.

דיון בדברי הרמב"ן

יש להעיר שלכאורה דברי הרמב"ן קשים מצד הלשון, כיון שהפסוק אומר: "ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה, ואל הארון תתן את העדת אשר אתן אליך", משמע שהוא ציווי, שאם היה זה נימוק היה מתאים שיהיה כתוב: "ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה, כי אל הארון תתן את העדת אשר אתן אליך"!
אבל יש ליישב שמצאנו בתורה ו"ו החיבור במובן של "כי"!

בתחילת פרשת וילך נאמר: "וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל. ויאמר אלהם: בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, לא אוכל עוד לצאת ולבוא, וד' אמר אלי: לא תעבר את הירדן הזה" (דברים לא, ב). כתב רש"י שם: "לא אוכל עוד לצאת ולבוא - יכול שתשש כחו? תלמוד לומר: 'לא כהתה עינו ולא נס לחה' (שם לד, ז), אלא מהו 'לא אוכלי? איני רשאי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. וד' אמר אלי - זהו פירוש 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא': **לפי שד' אמר אלי**".

כעין זה מצאנו גם בפרשת שפטים. נאמר שם בפרשת המלך: "רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה" (דברים יז, טז), ובפשטות נראה שיש כאן שתי אזהרות: האחת: "לא ירבה לו סוסים", והשניה: "לא ישיב את העם מצרימה", אבל רש"י כתב שם: "לא ירבה לו סוסים - אלא כדי מרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם, כמו שנאמר בשלמה: 'ותעלה ותצא מרכבה

¹⁰ א. הרמב"ן המשיך שם בדברי קבלה.

ב. עיין במאמר "מדוע נכתבה פרשת מזבח הקטורת בנפרד משאר הכלים?" בפרשת תצוה פ"א סעיף 1 בהרחבת ענין זה שהארון והכרובים הם כעין כסא לשכינה.

ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה' (מלכים א י, כט). והסביר שם הרא"ם: "הו"ו במקום שי"ן, שהוא [-המשפט 'ולא ישיב את העם מצרימה'] טעם על האזהרה [-הראשונה 'לא ירבה לו סוסים'], לא שהיא אזהרה [-נוספת]"¹¹.

ג. הסבר המהר"ל:

הפסוק השני בא ללמד שהעדות מעכבת בארון

הסבר בכיוון אחר לכפילות הפסוקים כתב המהר"ל ב"גור אריה" (כה, כא): "לא ידעתי למה לא ידע [רש"י]. כי לפי דעתי ענין גדול יש ללמוד, דיהיו העדות **מעכבים את הארון**. שאם לא כתב, הוה אמינא אם אין עדות יהיה הארון, דהא אצל החשן גם כן כתיב: 'ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים' (כת, ל), ואפילו הכי בבית שני אף אם אין אורים (יומא כא ע"ב), היה החושן (רש"י כת, ל), הכי נמי שמא אף על גב דאין לוחות יעשה הארון כבוד לשכינה. על זה אמר עוד: 'ונתת אל הארון את העדות', **שנה עליו הכתוב לעכב** (פסחים סא ע"א), **שלא יהיה ארון אם אין עדות**. ובבית שני **שלא היה עדות** (יומא כא ע"ב), **לכך לא עשו את הארון**. אבל חשן עשו, אף על גב שלא היו אורים ותומים. ומנא להם זה? אלא גבי ארון כפל: 'ואל הארון תתן את העדות' לעכב, מה שאין כן באורים ותומים".

כך כתב גם הרש"ש בהגהותיו למסכת יומא (נג ע"ב): "משניטל ארון, אבן היתה שם - קשיא לי: מדוע לא עשו ארון אחר בבית שני? ואי משום דכתיב 'ונתת אל הארון את העדות' (שמות כה, טז), משמע דעיקרו אינו אלא לצורך העדות, הלא גם בחשן כתיב: 'ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים' (כת, ל), ואפילו הכי לדעת הראב"ד (פ"ד ה"א מהלכות בית הבחירה) לא היו בבית שני, ומכל מקום עשו את החשן לתשלום שמונה בגדים!

ואולי משום דכפל השם יתברך בציווי נתינת העדות אליו בפרשת תרומה בפסוק ט"ז ובפסוק כ"א, משמע דלעכב שנה עליהו"¹².

הסבר זה ממשיך את הכיוון הכללי של ההסברים הקודמים [של בעלי התוספות והרמב"ן], שקדושת הארון נובעת מהלוחות הנמצאים בו, ולכן הם גם מעכבים את הימצאותו בקדש הקדשים.

¹¹ ועיין עוד בסנהדרין כא ע"ב ובגה"ש יומא עב ע"א וברש"ש שם.

¹² א. הרש"ש שם סיים: "ורש"י נדחק שם על כפילותו", ולעיל הוסברה שיטת רש"י.

ב. כדברי ה"גור אריה" ורש"ש כתב בקיצור גם ה"משך חכמה" (שמות כה, כא): "הנה כל הכלים עשו במקדש שני, לבד הארון, כי הלוחות נגזו, והלוחות מעכבים הארון, ובקדשים כל מקום ששנה הכתוב - לעכב (פסחים סא ע"א), לכן תנא ביה קרא [-שנה בו הכתוב] דאינו ארון עד שיתן בו העדות, וכיון שבמקדש שני לא היה בו לוחות - לא היה ארון". וכן כתב גם ה"מנחת חינוך" במצוה צה (אות ט במהדורת מכון ירושלים).

ד. הסבר "אור החיים" הקדוש: הפסוק השני בא ללמד שהעדות מקודשת מהכפורת

הסבר אחר כתב "אור החיים" הקדוש (כה, כא): "ובדרך רמז נראה כי בא לרמוז לו שהגם שהכפורת למעלה מן העדות, שהם בתוך הארון, למטה מהכפורת, הם בבחינה למעלה ממנה, ולזה סידר נתינת העדות אחר הכפורת, לומר: זו למעלה מזו, מה שלא היה נשמע כן אם היה מקדים לומר 'ונתת את העדות' וגו' ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה, משמע שהכפורת הוא למעלה מהארון". גם הסבר זה ממשיך את הכיוון הכללי של ההסברים הקודמים, שקדושת הארון נובעת מהלוחות הנמצאים בו, ולכן הדגישה התורה שקדושת הלוחות הנמצאים בארון גדולה מקדושת הכפורת!

ה. הסבר הטור ומפרשים נוספים: כפל הפסוקים בא ללמד שגם הלוחות וגם שברי הלוחות יהיו בארון

הסבר בכיוון אחר לכפל הפסוקים כתב הטור בפירושו הארוך לתורה (כה, כא), ולפיו אכן יש כאן שני ציוויים: "ויש מפרשים דלכך כפל אותו, לומר שגם שברי לוחות יהו מונחים בארון. שתי פעמים יהיה העדות בארון". וכן כתבו מפרשים נוספים¹³.

יש לשאול: לכאורה פירוש זה פשוט ביותר, ומדוע רש"י לא כתבו? נראה שרש"י לא כתב כך כיון שהוא אינו מסכים לפירוש זה! שכן מצינו בכמה מקומות בפירוש רש"י לתורה שהוא נוקט שהיו שני ארונות, באחד היו הלוחות השלמים, ובשני היו שברי הלוחות, ולכן רש"י לא יכול להסכים לפירוש זה. כך כתב רש"י בפרשת בהעלתך (במדבר י, לג): "וארון ברית ד' נסע לפניו דרך שלשת ימים - זה הארון היוצא עמהם למלחמה, ובו שברי לוחות מונחים, ומקדים לפניו דרך שלשת ימים, לתקן להם מקום חנייה". וכן כתב רש"י בפרשת עקב (דברים י, א): "ועשית לך ארון עץ - ולא זהו ארון שעשה בצלאל, שהרי משכן לא נתעסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי ברדתו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן, ובצלאל עשה משכן תחילה, ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה. וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה בצלאל לא יצא במלחמה אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונשבה". הרמב"ן (שם) הביא את דברי רש"י וכתב עליהם: "זה לשון הרב. ודברי אגדה הם שמצא כתוב בתנחומא. ויש לשאול: ואחר שהוציא משם הלוחות ונתנם בארון

¹³ "לקח טוב", "פענח רזא", ר"י מוינא ו"אור החיים" הקדוש (שם).

שעשה בצלאל מה היה בזה? ולמה הוא יוצא עמהם למלחמה? ואומרים **ששברי הלוחות היו שם**, וכן באגדה. אבל דברי יחיד הם, שכך שנינו במסכת שקלים (ירושלמי פ"ו ה"א): תניא: רבי יהודה ברבי אלעאי אומר: שני ארונות היו עם ישראל במדבר, אחד שהיו שברי הלוחות מונחין בו וכו', ורבנן אמרי: אחד היה, ופעם אחת יצא בימי עלי ונשבה. **ודעת רבותינו בכל מקום בתלמוד** (ברכות ח ע"ב, ב"ב יד ע"ב, מנחות צט ע"א) **אינו כן, אלא 'לוחות ושברי לוחות מונחים בארון'**. מפורש ברמב"ן ששיטת רש"י אינה מסכימה עם השיטה הסוברת "לוחות ושברי לוחות מונחים בארון", ולכן רש"י לא יסכים לפירוש זה¹⁴!

ו. הסבר מפרשי רש"י: כפל הפסוקים בא ללמד שגם התורה וגם הלוחות יהיו בארון

הסבר דומה כתבו מפרשי רש"י. כבר התבאר לעיל (בפתיחה) שברש"י יש לכאורה סתירה בהסבר המושג "העדות". על פי סתירה זו יישבו המפרשים את שאלת רש"י בצורה אחרת ממנו: שני הציוויים נכתבו כדי ללמדנו שיש לתת בארון גם את הלוחות וגם את ספר התורה¹⁵.

יש לשאול: לכאורה גם פירוש זה פשוט ביותר, ומדוע רש"י לא כתבו? יתכן לומר שרש"י הבין ששני הפסוקים מדברים על הציווי לתת את העדות אל הארון **לפני הקמת המשכן**, וכיון שבאותו זמן עדיין לא היתה התורה כתובה, כמו שהתבאר שם, וממילא אי אפשר היה אז לתת את ספר התורה בארון, לא רצה רש"י לפרש שציווי אחד מתיחס רק למה שיקרה בעוד כארבעים שנה (עיין דברים לא, ט ושם, כד-כו).

סיכום

נאמרו שבעה הסברים מדוע נכפלו הפסוקים האומרים שיש לתת את העדות בארון, וניתן לחלקם לארבע קבוצות:

א. לפי רש"י הפסוק השני בא ללמדנו שיש לתת קודם את הלוחות, ורק אחר כך את הכפרת. והסבירו הטור והרא"ש שאפילו באופן זמני אין לתת את הכפרת לפני הלוחות.

¹⁴ ועיין במאמרים "ארון הברית" - אחד או שנים? ו"האם יצא ארון הברית למלחמות ישראל?" בספרי "הדר העולם".

¹⁵ ה"לבוש" (שמות כה, טז), ה"נחלת יעקב" (שם, ושם, כא) ו"משך חכמה" (שם, כא) על פי הירושלמי שקלים פ"ו, ה"א.

ב. אין כאן ציווי כפול, אלא רק ציווי אחד, והפסוק הנוסף בא ללמדנו את **הטעם** לאיסור הסרת הבדים מהארון - מפני קדושתו (בעלי התוספות), או את **המטרה** של הארון - השראת השכינה עליו (רמב"ן).

ג. אין כאן ציווי כפול, אלא רק ציווי אחד, בפסוק הראשון, והפסוק השני בא ללמדנו על **חשיבות הלוחות**: או שהלוחות מעכבים בארון ואין לעשות ארון אם אין בו את הלוחות (מהר"ל, רש"ש ועוד), או להדגיש שהלוחות חשובים מהכפורת והכרובים ("אור החיים" הקדוש).

ד. אכן יש כאן שני ציוויים, כדי ללמדנו שיש לתת בארון **שני דברים שנקראים עדות**: הלוחות ושברי הלוחות (פירוש הטור ועוד), או הלוחות וספר התורה (מפרשי רש"י: "לבוש" ו"נחלת יעקב").

יש לציין שיש יסוד משותף לכל ארבעת ההסברים שבשתי הקבוצות האמצעיות (ב-ג), והוא שקדושת הארון נובעת מהלוחות הנמצאים בו:

- * לכן אסור להוציא ממנו את בדיו (בעלי התוספות),
- * לכן השכינה שורה עליו (רמב"ן),
- * לכן אין לעשות ארון אם אין בו את הלוחות (מהר"ל, רש"ש ועוד),
- * לכן חזרה התורה וכתבה פסוק נוסף כדי להדגיש שהלוחות חשובים מהכפורת והכרובים ("אור החיים" הקדוש).

על פי זה גם הסברנו את שיטת רש"י שלכן אסור היה לתת את הכפורת על הארון לפני נתינת הלוחות לתוכו, כדי שלא ימשמשו בו שלא לצורך.

סיום

כתב בהגהות ל"פענח רזא"¹⁶: "ועוד ירמוז העתיד לדורות בלי הלוחות כלל, **לכל ספר תורה וספר תורה שיהא מונח בארון**, ומזה נהגנו כן"¹⁷. אמנם פירוש זה אינו נראה כהסבר לפשט הפסוק, אלא רמז, וכמו שכתב: "ועוד ירמוז", מכל מקום למדנו מכאן את הכבוד הגדול שצריך לנהוג בספר תורה, ובארון הקדש שבו נמצא ספר התורה [ובבית הכנסת, שבו נמצא ארון הקדש שבו נמצא ספר התורה] שהוא המשך של שני לוחות הברית שניתנו למשה רבנו בהר סיני.

¹⁶ לגאון מו"ה יצחק ברבי שמשון כ"ץ חתן המהר"ל מפראג.

¹⁷ עיין עוד במה שהאריכו בזה בחזקוני, בחידושי מרן הבית יוסף, בהגהות ל"פענח רזא" שם, ב"גור אריה" וב"אור החיים" הקדוש שם.

יש להוסיף שכמו שכתב הרשב"ם לגבי לוחות הברית: "את העדות - הם הלוחות, שהם עדות וברית בין הקב"ה לישראל, ולכן נקראו: 'לוחות הברית' (דברים ט, ט), כך כתב גם ה"לקח טוב" לגבי התורה: "עדות התורה לעולם שהקב"ה בחר בישראל ונתן להם את תורתו"¹⁸.

---

¹⁸ כעין זה כתב גם בספר "צרור המור" (כה, טז): "ונתת אל הארון את העדות - היא התורה, שהיא עדי ותכשיט, ועדות לישראל שבחר בהם מכל עם".